

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Зростання конкурентоспроможності національної економіки забезпечується, перш за все, завдяки розвитку важливих галузей промисловості. Для нашої держави такими є підгалузі машинобудівного комплексу. Розвиток машинобудівної галузі – основа науково-технічного прогресу у всіх галузях народного господарства, значна підтримка конкурентоспроможності країни. Забезпечення розвитку машинобудування є визначальною передумовою формування потенціалу розвитку країни.

У сучасній економічній літературі значна увага приділяється дослідженню діяльності машинобудівного комплексу України. Вивченням особливостей функціонування машинобудівної галузі займається багато науковців, зокрема В. Ольшевський, Н. Тарасова, Я. Гукова, О. Дальніченко, В. Яковенко, М. Макаренко, О. Романко. Проте деякі питання, пов'язані з особливістю функціонування машинобудівної галузі, залишаються недостатньо розкритими за умов економічної кризи [1, с. 22].

Машинобудівний комплекс розглядають як сукупність взаємопов'язаних галузей машинобудування, які задовольняють потреби економіки в машинах, устаткуванні, приладах, транспортних засобах, послугах з їх технічного обслуговування та ремонту. Машинобудування є пріоритетною галуззю промисловості України, без розвитку якої неможливий технічний а технологічний прогрес у будь-якій сфері економічної діяльності, підвищення рівня життя і добробуту населення, адже продукцію машинобудівного комплексу споживають суб'єкти господарювання усіх видів економічної діяльності.

У сучасних економічних умовах з настанням світової економічної кризи більшість підприємств машинобудівної галузі неспроможні самостійно забезпечити сталі результати економічної діяльності. Дедалі більшої уваги набуває проблема підвищення конкурентоспроможності українських машинобудівних підприємств і продукції, яку вони випускають. Цілком очевидно, що внутрішніх ресурсів для цього бракує: внутрішній ринок має обмежені можливості, спостерігається нестача нових технологій і фінансових ресурсів. Вихід із ситуації, що склалася, бачиться в оптимальному використанні наявних природних і набутих переваг, у вирішенні системних проблем українського машинобудування й у співробітництві з іноземними компаніями [2, с. 6-7].

Внаслідок економічної кризи, яка склалася в країні, спостерігаються негативні зрушення у машинобудівній галузі, що є наслідком значної низки проблем, з якими стикаються сучасні машинобудівні підприємства і що уповільнюють їх розвиток.

Насамперед варто відмітити такі проблеми:

- нерозвиненість інфраструктури внутрішнього ринку (відсутність реального моніторингу, дистриб'юторської системи та фінансового лізингу);
- недостатній рівень платоспроможності товаровиробників, що негативно впливає на фінансово-економічний стан підприємств галузі, базові заводи з виготовлення складної техніки знаходяться у структурному стані;
- застарілість основних засобів базових підприємств галузі машинобудування, які не оновлювались протягом останніх 15-ти років, що негативно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість продукції;
- недостатність обігових коштів, недосконалість механізму середньо- та довгострокового кредитування;
- обмежений внутрішній попит на вітчизняну продукцію;
- відсутність реальних джерел фінансування, що призводить до унеможливлення реконструкції та технічного переоснащення підприємств галузі і забезпечення за рахунок цього високої якості виготовлюваних машин та обладнання, освоєння виробництва нової конкурентоспроможної техніки;

- відсутність фінансових механізмів та інструментів, що створюють зацікавленість в інноваціях, а також стимулюють науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи;
- залежність вітчизняних підприємств від постачань вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн, насамперед країн СНД;
- значний відтік найкваліфікованіших інженерних і робітничих кадрів;
- недостатній контроль з боку держави за діяльність монополістів і посередників, що призводить до значного зростання вартості матеріалів, енергоресурсів та комплектуючих виробів [1, с. 24-25].

Відтак, у машинобудівному комплексі спостерігається зниження інноваційної активності, відсутність державної підтримки, повільний розвиток підгалузей машинобудування, значний обсяг виробництва в тіньовому секторі. Галузь машинобудування має низький рівень рентабельності та недостатність власних коштів для фінансування власної діяльності. Всі перелічені недоліки призводять до погіршення матеріально-технічної забезпеченості, з кожним роком в галузі скорочується кількість працівників, підвищується зношеність основних засобів. У галузі машинобудування незначними темпами зростає заробітна плата, спостерігається скорочення та руйнування соціальної інфраструктури підприємств у країні, що призводить до скорочення матеріальної мотивованості [1, с. 26].

Для виходу із нестабільності в галузі машинобудування необхідно застосовувати ефективні механізми господарювання (макроекономічні та мікроекономічні). На рівні держави реалізуються макроекономічні механізми, на рівні підприємства – мікроекономічні. Основні макроекономічні механізми – це: механізм державного регулювання та ринковий механізм. Основою розвитку машинобудівних підприємств є ефективні державні механізми господарювання: адміністративно-правові, бюджетно-податкові, грошово-кредитні. Зокрема, для стабільного функціонування підприємств сільськогосподарського машинобудування, які мають важливе значення, оскільки виготовляють технічні засоби для АПК – галузі, від якої залежить продовольча безпека держави, та враховуючи особливу актуальність розширення внутрішнього ринку техніки було прийнято постанову щодо затвердження розробленої Міністерством промислової політики України «Короткострокової програми державної підтримки вітчизняного сільгоспмашинобудування з використанням коштів державного та місцевого бюджетів». Програма передбачає закупівлю певної кількості техніки за рахунок коштів: НАК «Укragenrolіzing», Асоціації фермерів, в межах коштів, виділених із Стабілізаційного фонду, місцевих бюджетів[3, с. 102].

Варто зазначити, що українським машинобудівним підприємствам у справі підвищення своєї конкурентоспроможності слід розраховувати здебільшого на свої внутрішні ресурси, оскільки іноземні компанії розглядають українські виробничі підприємства як конкурентів не зацікавлені в зміцненні позицій місцевих виробників.

Досвід традиційних світових лідерів в області машинобудування (США, Німеччина і Японія) в Україні застосувати неможливо, оскільки українському машинобудуванню не властиві такі риси традиційних лідерів:

- великий обсяг внутрішнього ринку і налагоджені канали реалізації продукції на зовнішніх ринках збуту;
- наявність розвиненої транспортної інфраструктури;
- розвинена кредитна система і ринок цінних паперів (ЦП);
- наявність робочої сили сучасного рівня кваліфікації.

Варто звернути увагу на досвід нових індустріальних країн Південно-східної Азії, зокрема, Сінгапура, Тайваню, Південної Кореї. У цих країнах відбувся якісний перехід у розвитку машинобудівної галузі від використання переваг, наданих наявністю дешевої робочої сили, до випуску якісної наукомісткої продукції.

На сьогодні конкурентоспроможність машинобудування нових індустріальних країн забезпечується за рахунок таких чинників:

- експортна орієнтація (більш 70 %);

- дрібні і середні за величиною підприємства-виробники;
- географічна концентрація;
- підприємства є частиною промислових центрів і вузлів;
- тісний зв'язок з іншими галузями промисловості;
- гнучкість у роботі під замовлення;
- активне впровадження інновацій.

Схожим шляхом зараз ідуть і інші країни, зокрема, Китай, Індонезія, Малайзія, Філіппіни. Однак використання цього досвіду в Україні ускладнюється відсутністю надлишкової пропозиції дешевої робочої сили [3, с. 104-105].

На основі вивчення зарубіжного досвіду розвитку машинобудування і поточної соціально-економічної ситуації в Україні можна зробити висновок про те, що ані досвід традиційних світових лідерів в області машинобудування, ані нових індустріальних країн не може бути застосований в Україні в чистому вигляді. Це свідчить про потребу розроблення науково-методичних підходів до управління конкурентоспроможністю машинобудівних підприємств, які б не тільки враховували успішний міжнародний досвід, але й могли б бути застосовані в умовах України.

Отже, в умовах кризи ефективна діяльність підприємств машинобудівної галузі полягає передусім у здатності підприємства своєчасно та конструктивно реагувати на зміни, що загрожують його нормальному функціонуванню. Саме від внутрішньої діяльності підприємства залежатимуть результативні показники всієї роботи підприємства. Держава повинна надати підтримку підприємствам машинобудівної галузі, оскільки саме ця галузь є потужним виробником промисловості нашої країни.

Література

1. Тарасова Н.В., Довбня В.М. Проблеми розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування // Обладнання та техніка для села: ринок, пропозиція, практика використання. – 2007. – №6. – С. 21–28.
2. Шандра В.М. Стратегічні напрями розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу // Техніка АПК. – 2006. – №5. – С. 6–7.
3. Шандрова Н.В. Розробка механізму управління стійким розвитком підприємств машинобудування // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №2 (68). – С. 101–105.